

**ОН****ПРОФСПІЛКА ПРАЦІВНИКІВ
ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ****TRADE UNION OF EDUCATION AND
SCIENCE WORKER OF UKRAINE**Юридична адреса: 01012, м. Київ, Майдан Незалежності, 2
Адреса для листування: 04071, м. Київ, вул. Ярославська, 6
Тел.: (044) 462-51-902, Maidan Nezalezhnosti, Kyiv, Ukraine, 01012
Tel. +380 (44) 205-74-51E-mail: sekr.osvita@gmail.com Website: www.pon.org.ua

Розрахунковий рахунок: UA263223130000026002010078760 в АТ «Укресімбанк» (м. Київ), КОД ЄДРПОУ: 02605316

01.08.2023 № 02-5/

Міністерство освіти і науки України

ЦК Профспілки працівників освіти і науки України звертається з приводу таких напрацювань, як «Візія майбутнього освіти і науки України» та «Бачення України 2030: соціально-гуманітарна сфера», які обговорювалися у профспілкових організаціях закладів і установ освіти, та зважаючи, що наступним кроком для їх реалізації є розробка Національної стратегії освіти і науки України, вважаємо за необхідне зазначити наступне.

Підтримуємо пріоритети «Візії майбутнього освіти і науки України» щодо досягнення рівня освіти, який би відповідав рівню країн Європейського Союзу, вступу до якого прагне Україна, забезпечення гідних умов праці, справедливої її оплати та можливостей для безперервного професійного розвитку вихователів, учителів, викладачів, науковців, свободи вибору та широких можливостей для самореалізації й розвитку у навчанні, відбудови закладів освіти, зруйнованих у результаті військової агресії росії проти України.

При цьому вважаємо, що перш за все, «Візія майбутнього освіти і науки України» та інші стратегічні документи стосовно реформування освіти мають відповідати Конституції України, а також не звужувати чи погіршувати соціально-економічні права та гарантії, встановлені Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про професійно-технічну (професійну) освіту» та іншими.

Відповідно до статті 53 Конституції України держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти. Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

Згідно зі статтею 92 Конституції України засади регулювання освіти визначаються виключно Законами України. Відповідно до статті 116 Конституції України Кабінет Міністрів України безпосередньо та через міністерства забезпечує виконання Конституції і Законів України.

Проте, деякі цілі Візії не відповідають нормам освітніх законів.

Зокрема, у розділі «Середня освіта» передбачено, що достатнє фінансування матиме оновлена мережа закладів освіти, що функціонуватиме відповідно до потреб регіонів (операційна ціль 4.1), а не існуюча мережа, що створюється до потреб громадян.

Відповідно до статей 8 та 32 Закону України «Про повну загальну середню освіту» територіальну доступність повної загальної середньої освіти забезпечують органи місцевого самоврядування шляхом формування та утримання мережі закладів освіти. Тому прийняття рішень органами місцевого самоврядування щодо їх закриття, особливо у період воєнного стану, не відповідатимуть конституційним

принципам щодо права громадян України на освіту, які визначають обов'язковість повної загальної середньої освіти та вказують, що держава має забезпечити доступність і безоплатність повної загальної середньої освіти у комунальних навчальних закладах.

Для забезпечення територіальної доступності повної загальної середньої освіти органи місцевого самоврядування згідно зі статтею 8 Закону України «Про повну загальну середню освіту» зобов'язані створювати і утримувати мережу закладів освіти та їх філій. Кожна особа має право здобувати початкову та базову середню освіту в закладі освіти (його філії), що найбільш доступний та найближчий до місця проживання особи.

Забезпечення рівного доступу до здобуття повної загальної середньої освіти шляхом територіальної доступності повної загальної середньої освіти встановлено також статтею 9 Закону України «Про повну загальну середню освіту».

Стаття 32 цього закону передбачає, що реорганізація, зміна типу, ліквідація закладу загальної середньої освіти у сільській місцевості допускається лише після громадського обговорення проекту відповідного рішення засновника, який оприлюднюється не менше ніж за один рік до прийняття відповідного рішення.

Статтею 37 зазначеного закону зобов'язано засновника закладу загальної середньої освіти забезпечити утримання та розвиток заснованого ним закладу освіти, його матеріально-технічної бази на рівні, достатньому для виконання вимог державних стандартів, ліцензійних умов провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти, вимог трудового законодавства, оплати праці педагогічних та інших працівників, охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки.

Право особи здобувати початкову та базову середню освіту у комунальному закладі освіти (його філії), за яким закріплена територія обслуговування, на якій проживає ця особа, гарантується статтею 13 Закону України «Про освіту». Встановлено, що з метою наближення місця навчання дітей до їхнього місця проживання у відповідному населеному пункті може утворюватися філія закладу освіти.

На збереження мережі закладів освіти, особливо у сільській місцевості та здійснення реорганізації і ліквідації закладів загальної середньої освіти у сільській місцевості лише за згодою громади села спрямовано пункти 3.1.15, 3.1.16 Галузевої Угоди.

Метою Візії є також запровадження нової системи оплати праці (операційна ціль 4.2), яка має створювати конкурентні умови в педагогічній спільноті. За переконанням профспілкової педагогічної спільноти такі нововведення мають скеровувати колективи на створення атмосфери співробітництва, взаємної підтримки, інтеграції зусиль для досягнення спільного якісного результату.

Твердження, що держава в повному обсязі фінансує «якісні» освітні послуги (операційна ціль 4.3) є некоректним, оскільки це означатиме можливість надання неякісних освітніх послуг, які не будуть фінансуватися. Неякісні освітні послуги надаватися не можуть.

У розділі «Позашкільна освіта» йдеться про фінансування позашкільної освіти лише з місцевих бюджетів. Проте згідно з Бюджетним кодексом України фінансування позашкільної освіти та позашкільних заходів здійснюється також з державного бюджету. Відповідно до статті 26 Закону України «Про позашкільну освіту» фінансування державних і комунальних закладів позашкільної освіти

здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів. Фінансування здобуття позашкільної освіти, у тому числі особами з особливими освітніми потребами, здійснюється за рахунок коштів освітніх субвенцій, державного та/або місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством.

У розділі «Дошкільна освіта» запропоновано запровадження нової моделі фінансування послуг освіти дітей раннього та шкільного віку (операційна ціль 5.1). Однак статтею 37 Закону України «Про дошкільну освіту» визначені усі можливі джерела фінансування, а саме: кошти засновника (засновників); державного та місцевих бюджетів; батьків або осіб, які їх замінюють; добровільні пожертвування та цільові внески фізичних і юридичних осіб; інші кошти, не заборонені законодавством.

Викликає занепокоєння норма щодо створення умов для залучення волонтерів у систему освіти дітей раннього та дошкільного віку (операційна ціль 2.3) без вимог щодо їх кваліфікації. При цьому статтею 27 Закону України «Про дошкільну освіту» визначені усі учасники освітнього процесу, зокрема фізичні особи, які мають право здійснювати освітню діяльність у сфері дошкільної освіти.

У розділі «Професійна освіта» передбачено формування ефективної мережі як професійних, так і фахових коледжів (операційна ціль 1.1). Проте, основне завдання фахових коледжів - це підготовка фахових молодших бакалаврів (молодших спеціалістів), в той час як заклади професійної освіти готують робітників. Тому на переконання профспілкової спільноти не можна допустити зниження статусу закладів фахової передвищої освіти до рівня професійних ліцеїв.

Не знайшов відображення у Візії розділ Фахової передвищої освіти. Ймовірно, є намагання скасування такої ланки закладів освіти як фахові коледжі, які на сьогодні готують вчителів початкових класів, вихователів закладів дошкільної освіти, медичних сестер, фельдшерів тощо (колишні педучилища і медучилища, культурно-освітні училища тощо). Слід зауважити, що Закон України «Про фахову передвищу освіту» був прийнятий лише чотири роки назад, 6 червня 2019 року. Тому Візія потребує доопрацювання, зокрема з метою відображення в ній перспектив розвитку фахової передвищої освіти.

У розділі «Вища освіта» передбачається фінансування здобуття вищої освіти лише через систему грантів та виплату соціальної стипендії для малозабезпечених (операційна ціль 5.4), що суперечить нормам чинного законодавства та звужує права та можливості громадян України безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних закладах вищої освіти на конкурсній основі, гарантовані Конституцією, а також на стипендіальне забезпечення здобувачів вищої освіти.

Адже згідно зі статтею 71 Закону України «Про вищу освіту» фінансування державних закладів вищої освіти здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством. Фінансування комунальних закладів вищої освіти здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів відповідно до Бюджетного кодексу України та інших джерел, не заборонених законодавством. Статтею 62 цього закону передбачено, що особи, які навчаються у закладах вищої освіти за денною формою навчання за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, мають право на отримання академічних та соціальних стипендій у встановленому законодавством порядку.

Стосовно операційної цілі 3.1 розділу «Професійна освіта» та цілі 4.2 розділу

«Середня освіта» щодо запровадження нової системи оплати праці наголошуємо, що відповідно до частини другої статті 61 Закону України «Про освіту» посадовий оклад педагогічного працівника найнижчої кваліфікаційної категорії встановлюється в розмірі трьох мінімальних заробітних плат. Посадовий оклад педагогічного працівника кожної наступної кваліфікаційної категорії підвищується не менше ніж на 10%. Найменший посадовий оклад науково-педагогічного працівника встановлюється на 25% вище від посадового окладу педагогічного працівника найнижчої кваліфікаційної категорії. Кожний наступний посадовий оклад науково-педагогічного працівника підвищується не менше ніж на 10% від попереднього.

Попри те, що пунктом 6 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про освіту» Кабінет Міністрів України було зобов'язано забезпечити до 2023 року поетапну реалізацію положень частини другої статті 61 цього закону з передбаченням щорічного збільшення посадового окладу педагогічного працівника найнижчої кваліфікаційної категорії до чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб і затвердженням відповідної схеми посадових окладів (ставок заробітної плати), постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 822 «Про оплату праці педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів і установ освіти і науки» за час дії закону призупинялася тричі та останнє таке зупинення триває до 31.12.2023 року.

Тож на сьогодні державні гарантії стосовно мінімального рівня посадових окладів цієї категорії працівників забезпечено лише на 27%. Так, ставка заробітної плати молодого спеціаліста – бакалавра становить 5505 грн, що не сягає навіть мінімальної заробітної плати. Ставка заробітної плати вчителя найвищого кваліфікаційного рівня - вищої категорії, дорівнює 7701 грн. Посадовий оклад доцента за 19 тарифним розрядом становить 10982 грн, а професора за 20 тарифним розрядом – 11689 грн.

Такий рівень посадових окладів та ставок заробітної плати не відповідає як законодавчим гарантіям, передбаченим статтею 61 Закону України «Про освіту», так і життєвим потребам цієї високоінтелектуальної категорії працюючих та їх важливій ролі у суспільстві.

Тому одним з головних завдань на найближчу перспективу є забезпечення реалізації гарантій стосовно рівня оплати праці педагогічних та науково-педагогічних працівників, встановлених статтею 61 Закону України «Про освіту», внаслідок чого посадовий оклад педагогічного працівника найнижчої кваліфікаційної категорії за мінімальної заробітної плати 6700 гривень має становити у 2023 році 20100 грн, а науково-педагогічного – 25125 грн.

При цьому мають бути дотримані норми статті 24 Закону України «Про повну загальну середню освіту» стосовно гарантованої норми навчального навантаження на ставку заробітної плати вчителя 18 годин на тиждень та оплати за виконання вчителями та іншими педагогічними працівниками закладів загальної середньої освіти додаткових видів педагогічної роботи та підвищень за кваліфікаційний рівень і роботу у певних закладах загальної середньої освіти.

За цих умов відпаде необхідність виплати надбавки за престижність праці педагогічним працівникам відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23.03.2011 № 373 «Про встановлення надбавки педагогічним працівникам закладів» в розмірі до 30% ставки заробітної плати, яка нині виплачується у переважній більшості закладів освіти в мінімальному 5 відсотковому розмірі.

Необхідним є відображення у Візії положень щодо матеріальної підтримки молодих вчителів та інших педагогічних працівників після отримання ними вищої освіти, як це, зокрема передбачено постановою Кабінету Міністрів України від 15.11.2019 № 1028 «Про виплату допомоги вчителям закладів загальної середньої освіти» про допомогу у десятикратному розмірі прожиткового мінімуму педагогам, які мають стаж педагогічної роботи до 10 років, яка досі так і не була реалізована.

Профспілка категорично не сприймає запропонований механізм реформування освіти в, так званому, документі «Бачення України 2030: соціально-гуманітарна сфера», в якому для «суттєвого» збільшення заробітної плати вчителів пропонується переглянути «функціонал» вчителя і «принципи розрахунків оплати вчительської праці», збільшити «структурно оновлене» навчальне навантаження вчителя (уроки, обов'язкові офлайн та/чи онлайн індивідуальні та групові консультації тощо), консолідувати «малі» класи, збільшити навчальне навантаження вчителя з 18 до 22 годин.

Не поділяємо позицію авторів, що до ключових проблем, які належить вирішити у сфері середньої освіти, віднесено проведення реформи системи оплати праці педагогів, яка має передбачати врахування у заробітній платі як їхньої кваліфікації, так і всіх видів навчальної, методичної та організаційної роботи. Така робота вчителів не підлягає нормуванню та потенційно провокує на встановлення для них фіксованого робочого часу до 36 чи 40 годин на тиждень.

Неможливо погодитися з намірами скасування гарантованих державою доплат за наявність наукового ступеня чи вченого звання без зменшення загального обсягу фонду оплати праці. Згідно з Бюджетним кодексом України фонд оплати праці для закладів освіти в Державному та місцевих бюджетах не затверджується. Для закладів освіти всі видатки є захищеними.

З огляду на зазначене, вбачається ревізія освітянських законів, зокрема в частині звуження прав і гарантій педагогічних і науково-педагогічних працівників, що Профспілка категорично не підтримує.

Вважаємо, що для підвищення задекларованого соціального статусу освітян в умовах, коли в країні ведуться бойові дії, необхідно зосередити зусилля на виконанні принаймні норм чинних освітянських законів.

Наголошуємо, що відповідно до статті 5 Закону України «Про освіту» державну політику у сфері освіти визначає Верховна Рада України, а її реалізують Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, інші центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування.

Тому при опрацюванні Візії органами виконавчої влади мають бути дотримані, щонайменше, норми Законів України в галузі освіти та безумовно норми Конституції України.

При цьому наголошуємо на необхідності передбачення у зазначених вище програмних документах положень щодо:

реалізації норм статті 61 Закону України «Про освіту» стосовно рівня оплати праці педагогічних і науково-педагогічних працівників;

дотримання норм статті 24 Закону України «Про повну загальну середню освіту» щодо встановлення ставки заробітної плати вчителя за 18 тижневих годин, оплати за додаткові види педагогічної діяльності педагогічних працівників та інших виплат;

неприпустимості заміни процедури атестації педагогічних працівників сертифікацією, яка відповідно до статті 51 Закону України «Про освіту» та статті

49 Закону України «Про повну загальну середню освіту» відбувається на добровільних засадах виключно за ініціативою педпрацівників та збереження норм статті 50 Закону України «Про освіту» та статті 48 Закону України «Про повну загальну середню освіту», відповідно до яких атестація педагогічних працівників є обов'язковою та проводиться з метою комплексного оцінювання педагогічної діяльності педагогічних працівників;

неприпустимості штучного скорочення мережі закладів освіти та вивільнення педагогічних, науково-педагогічних та інших працівників;

збереження в чинній редакції частини другої статті 32 Закону України «Про повну загальну середню освіту» неприпустимості реорганізації, зміни типу, ліквідації закладів загальної середньої освіти у сільській місцевості без обов'язкового громадського обговорення проекту рішення засновника, який має бути оприлюдненим не менше ніж за один рік до прийняття відповідного рішення.

Задля забезпечення гідного рівня оплати праці працівників галузі та розвитку освіти необхідно забезпечити дотримання положень статті 78 Закону України «Про освіту» стосовно забезпечення державою асигнувань на освіту в розмірі не менше ніж 7% валового внутрішнього продукту.

У планах анонсованої Міністерством освіти і науки України масштабної реформи передбачено, що підвищення заробітної плати до 40 тис. грн. на місяць для педагогів може статися лише після перемоги у війні. Задля цього планується скоротити мережу закладів освіти та збільшити кількість годин на ставку вчителя з 18 до 36 годин, адже обсяг освітньої субвенції у 2023 році порівняно з 2022 роком зменшився на 19%, оскільки кошти з бюджету йдуть перш за все на захист країни.

За такої візії буде вивільнено 50 відсотків вчителів, тобто з 400 тисяч - понад 200 тисяч, що в умовах воєнного стану, коли й без того залишилися без роботи та покинули країну безліч педагогів, призведе до руйнації системи освіти.

Тому Профспілка працівників освіти і науки України при подальшому опрацюванні «Візії майбутнього освіти і науки України», «Бачення України 2030: соціально-гуманітарна сфера», які мають набути відповідного статусу відповідно до вимог законодавства, а також при розробці Стратегії розвитку освіти і науки України розраховує на врахування Міністерством освіти і науки України зазначених вище зауважень та пропозицій й не допустити ревізії чинного законодавства у бік звуження та погіршення його норм, зокрема і в частині трудових та соціально-економічних прав та інтересів працівників і здобувачів освіти.

Голова Профспілки



Георгій Труханов